

Drömmarnas horisont

4,5 miljoner irländare emigrerade till USA. I Drömmarnas horisont möter vi den fattige bondsonen Joseph och hans strävan att få en egen jordlott. En inte alltigenom lätt uppgift. Ekonomiska, politiska såväl som sociala problem måste övervinnas för att drömmen skall bli sann.

Åldersrekommendation:
Högstadiet / gymnasiet

En filmhandledning av
Niklas Dahlström

Bröderna Joseph, Colm och Paddy bor tillsammans med sin far. De arrenderar sin mark, men endast Joseph finner mening i att odla jorden. Han drömmer om att en gång få äga den mark han brukar.

En dag kommer fadern hem svårt skadad. Sönerna samlas kring fadern, men det är bara Joseph som på allvar sörjer sin far. Pappan säger till Joseph: "I det här fattiga hörnet av världen drunknar drömmar i öl."

Joseph svarar: "En dag har jag egen jord." Varpå fadern svarar: "Utan jord är man ingenting – jorden är ens själ." Därefter dör han.

När bröderna bär sin fars kista till kyrkogården kommer Stephen Chase, som arbetar för Christie, för att kräva in arrendeavgiften. Det finns inga pengar att hämta och som straff bränner Chase och hans kumpaner ner brödernas hus. Joseph svär att hämnas. Han skall döda patron Christie.

Joseph får låna ett gammalt gevär av en vän till fadern. Han övernattar i stallet till Christies hus, men upptäcks på morgonen av den vackra dottern Shannon som sticker en hötjuga i benet på Joseph. Vacklande tar sig Joseph ut på gårdsplanen för att skjuta patron Christie, Men tyvärr är geväret alldeles för gammalt. Laddningen exploderar i ansiktet på honom och slår honom till marken.

Huset Christie består av patron Christie, som visar sig vara lätt alkoholiserad och hunsad av sin fru, den dynamiska fru Christie och den bortskämda dottern Shannon. Därtill kommer Stephen Chase, Shannons tilltänkte man tillika alltiallo för patron Christie.

Efter olyckan tas Joseph om hand på godset. Han har en stark dragningskraft på Shannon, som har planer på att lämna godset för Amerika. Idéer om flykt börjar ta form i hennes huvud. I dessa planer finns Joseph med.

Joseph inser att han ligger illa till och försöker fly från godset. Under sin flykt springer han på Chase och förolämpar denne så grovt att en duell i gryningen är oundviklig. Innan några skott har hunnit avfyras räddas han av Shannon som kommer med häst och vagn. Hon skall fly till Amerika och Joseph skall hjälpa henne att komma dit.

Under hela överresan får Joseph vara Shannons betjänt. En roll han har svårt att förlika sig med. Shannon har stulit med sig bordssilver som skall finansiera hennes amerikadrömmar. På kajen i Boston blir hon dock bestulen och plötsligt har hon ingenting – utom Joseph. Joseph tar kontakt med den irländske partibossen Mike Kelly. Joseph och Shannon presenterar sig som syskon och lyckas få dela på ett rum som är beläget på en bordell.

Joseph och Shannon har ett tufft liv framför sig. Målet är att komma till Oklahoma och få del av den mark som delas ut gratis. Men först måste de slita på hönsfabriken. Ett jobb som speciellt Shannon har svårt att stå ut med.

Samtidigt pågår ett spel mellan Shannon och Joseph. De är förälskade i varandra, men ingen av dem vill erkänna det. Svartsjukt bevakar de varandra. Josephs längtan blir för svår och för att bli av med tankarna på Shannon börjar han prisboxas på Mike Kellys krog. Joseph gör succé och är plötsligt allas gunstling.

Pengarna strömmar in och Josephs sociala status ökar. Oklahomaresan rycker närmare i och med de ökade inkomsterna. I samma takt som Joseph växer ökar Shannons svartsjuka. Till slut står hon inte ut, utan tar jobb som lättklädd danserska i kabarén på Kelly-krogen. Detta är samma kväll som Joseph skall möta sin svåraste motståndare hittills – en fruktansvärt hårt slående italienare. Med sig denna kväll har Kelly den inflytelserike D´arcy som kastat lystna blickar på Shannon. Katastrofen är ett faktum. Joseph kan inte koncentrera sig på matchen när han ser vad D´arcy har för planer med Shannon. Han blir svårt misshandlad och förlorar matchen. Kelly som satsat stora pengar på Joseph visar sitt missnöje genom att i ett slag dra in alla förmåner Joseph och Shannon haft. De blir av med sin bostad, de pengar de tjänat och förbjuds at arbeta överallt där Kelly har inflytande. De är utslängda i kylan i dubbel bemärkelse – det är vinter och snön har börjat falla.

Under hela vistelsen i Amerika har Shannon skrivit brev hem till sin far. När godset Christie bränns ner av uppretade bönder beslutar Christies tillsammans med Stephen Chase att åka till Amerika för att leta upp Shannon och börja om på nytt.

Joseph och Shannon vandrar flera dagar utan mat. Till slut blir hungern så svår att de bryter sig in i ett hus för att leta efter mat. Nöden har rivit ner alla tidigare sociala skrank emellan dem och de får möjlighet att visa varandra sin kärlek. Detta avbryts abrupt när husets ägare kommer hem och jagar dem på flykten genom att skjuta på dem med gevär. Shannon träffas i ryggen.

Enda sättet att rädda Shannon är att söka upp Christies, som bor i staden. Efter att ha lämnat Shannon i Stephen Cases vård flyr Joseph från huset och Boston.

Åtta månader förflyter och Joseph försörjer sig som järnvägsbyggare. Hela tiden har han Shannon i tankarna. När en karavan med nybyggare passerar utanför järnvägsfönstret vaknar åter drömmen om egen jord till liv. Han hoppar av tåget och följer karavanen till Oklahoma.

I ett uppsamlingsläger någonstans i Oklahoma samlas alla markspekulanter för den stora jakten på jordlotter. Här träffas Joseph och Shannon igen. De är på nytt främlingar för varandra. Shannon är där med den övriga familjen. Hon verkar ha bestämt sig för ett liv tillsammans med Stephen Chase. Tillsammans skall de rida efter jorden Shannon drömt om.

När startsignalen går börjar en våldsamt jakt på jordlotter. Joseph vill också ha Shannons drömjord. Han hinner ifatt Shannon och Stephen. Under jakten försöker Stephen skjuta Joseph. Shannon tar det definitiva beslutet: hon väljer Joseph och uppmanar honom att skynda sig att muta in jorden före Stephen, som ser sig besegrad. Tillsammans sätter Shannon och Joseph den Irländskt gröna flaggan i marken alldeles framför näsan på en rad andra jordspekulanter. Drömmen har blivit sann.

Före filmvisningen

Händelserna i Drömmarnas horisont har antingen social, ekonomisk, politisk eller religiös grund. Det är dessa fyra faktorer som ligger till grund för utvandringen till Nordamerika. Hur förhållandena var i Sverige vid tiden för den stora emigrationsvågen är välkända. Dessa tas förtjänstfullt upp ur flera olika perspektiv i läromedlen på högstadiet. Parallellerna med Irland är slående. Så många som 4,5 miljoner irländare utvandrade till USA. Har eleverna dessa fyra nyckelord klara för sig före filmvisningen kan det hjälpa dem i efterarbetet.

I filmen finns också en drift att förverkliga sig själv, något som både Joseph och Shannon har. Därför finns förutsättningen att både pojkarna och flickorna i klassen kan identifiera sig med denna drift.

Filmens form

Amerikansk film är ofta uppbyggd kring tre personer som är behäftade med olika egenskaper. Dessa är speciellt lätta att se i actionfilmer men man kan utan problem se dem framträda i Drömmarnas horisont. De tre karaktärerna är: huvudkaraktären, den drivande karaktären och hjälten. Det utmärkande är att huvudkaraktären utvecklas – går från noll till hundra brukar man säga. Det är också den karaktär som åskådliggör hela filmens sensmoral eller premiss. I Drömmarnas horisont är det Shannon som är huvudkaraktär. Som dotter till en rik jordägare ger det henne rätta att trampa på alla som är fattigare och ”ofina”. Men hon får tänka om. Tillsammans med Joseph får hon lära sig att livskvalitet inte sitter i fina titlar eller pengar. Steg för steg ser vi hur hon anammar allt det som Joseph står för; målmedvetenhet, stolthet och en stark tro på att man kan genomföra det man föresatt sig. Filmens premiss kan läsas: hårt arbete leder till lycka och framgång.

Detta kontrasteras av den drivande karaktären som i filmen är Stephen Chase. Han saknar moral, medmänsklighet och sinne för rent spel. Den drivande karaktären förändras inte. Han är till hundra procent elak i filmen igenom. Inte förrän filmen går mot sitt slut kan den drivande karaktären bli besegrad. I Drömmarnas horisont presenteras Chase som hjärtlös husbrännare.

Filmerna igenom lever han upp till sin skurkroll, vilken kulminerar i slutet då han försöker röja Joseph ur vägen genom att skjuta honom. Typiskt nog är det inte förrän det återstår endast ett par minuter av filmen som den drivande karaktären kan besegras.

För att förstärka premissen ser vi hur Christies når framgång. Visst får de en jordlott, men alla vet att de aldrig kommer att nå lycka. Fusk har sitt pris.

Slutligen har vi hjälten som karaktär. Hjälten förändras inte heller. Han står för allt det som är rätt och riktigt. För att han skall bli en spännande figur måste han vara behäftad med försvagningseffekter. Joseph är hjälten och besitter alla goda egenskaper. Dem har han från början där sker ingen utveckling. Det som händer är att han övervinner alla försvagningseffekter en efter en. Han är fattig, jordlös, han förlöjligas av sin omgivning på Irland och han står långt ner på den sociala stegen jämfört med Shannon.

För att övervinna sin låga sociala status måste han byta världsdel, dit där hög som låg är lika inför lagen. Något han mycket finurligt meddelar Stephen Chase när denne försöker skjuta honom. Joseph slår Stephen av hästen och deklarerar: ”Du är inte på Irland nu!”

Att låta eleverna leta händelser eller förutsättningar som förstärker de olika karaktärernas egenskaper är roligt då de är utomordentligt duktiga på detta. Detta är ett dramaturgiskt detektivarbete som passar den unga bildmedvetna generationen. Alldeles säkert hittar de fler försvagningseffekter än de ovan, Chases skurkstreck kan bli en lång lista och Shannons utveckling markeras tydligt i tre faser: hemma på godset, i Boston och i uppsamlingslägret i Oklahoma.

Efter filmvisningen

Man kan se tydliga motsatspar när man ställer Shannon mot Joseph. Hon är rik och han är fattig. Hon är jordägare han är jordlös. Hon är protestant och han är katolik. Hon kommer från en fin familj och han är son till en fattig arrendebonde. Var och ett av dessa motsatspar representerar de orsaker som ligger till grund för emigrationen.

- Finns det fler motsatspar? Vad säger dessa motsatspar om bevekelsegrunderna för emigrationen? Finns det någon skillnad mellan en irländare och en svensk beträffande orsakerna till varför de emigrerade?

Här finns också spelet mellan kvinna och man. Ett spel där Shannon utnyttjar sin klasstillhörighet. Hon är van at få sin vilja fram. Denna inställning bär hon med sig trots att hon är helt utblottad efter stölden på kajen i Boston. Trots att Joseph är den som räddar situationen är det Shannon som känner sig förfördelad

- Hur kommer det sig? Vad är klasstillhörighet? Hur kan man göra anspråk på att tillhöra en högre socialgrupp? Shannon fortsätter att vara ”fin” trots att hon inte har några pengar, men om klasstillhörighet inte handlar om pengar varför ökar Josephs självkänsla och status när pengarna börjar strömma in efter hans boxningsframgångar?

Drömmarnas horisont har många beröringspunkter med Jan Troells Utvandrarerna; jordbrist, religionsfrihet, maktmissbruk bland annat. Men här finns också samma längtan bort, samma drift att söka sig mot det okända. Joseph och Karl-Oskars lillebror Robert förenas i viljan att uppleva ett annat liv. Inte bara för att jorden är snål och överheten orättvis. Parallellt med de förnuftsbaseade argumenten finns en själslig motor som driver dem framåt på sin resa. Ett sätt att förverkliga sig själv.

- Hur kan man se denna drift idag? Hur spelar samhället på människors behov av nära en dröm? Man talar idag om att berusa sig på intryck. Den snabbast växande delen inom turismen handlar just om upplevelser. Idag handlar man inte souvenirer på sin semester, man köper intryck. Är dagens Joseph eller Robert hänvisade till sin fritid för att få leva ut sina behov?

Joseph personifierar på många sätt den amerikanska drömmen, ”The selfmade man”. Budskapet är tydligt: om man bara ger sig tusan på att lyckas, så gör man det. Framgång betyder materiell rikedom. Detta ser man tydligt i sagotraditionen. Överallt i världen finner man historier om människor som är fattiga men kloka, så inte i USA. Är du klok blir du lätt rik, men är du fattig måste det bero på att du inte är klok nog. Detta resonemang innebär att man får skylla sig själv om man är fattig Detta är en myt som den amerikanska filmindustrin gärna göder. I filmen På luffen i Beverly Hills (1986) av Paul Mazurski, spelar Nick Nolte en sjaskig luffare som lyckas manipulera en rik familj i Beverly Hills. Det visade sig nämligen att han är högskoleutbildad och självmant har valt att sova på parkbänkar och äta från soppkök...

- Vem tjänar på att alla USA:s fattiga ses som högutbildade självplågare eller dumskallar? Vilken människosyn genererar detta?

Irland på 1800-talet

På 1860-talet drabbades landet på nytt av flera svåra

- Missväxtårkerjord lades igen och blev betesmark. Godsägarna och kreaturshandlarna gjorde stora förtjänster, medan småbrukarna som försörjde sig på spannmålsodling utarmades. Allt kraftigare växte ett krav fram för en jordreform. William Ewart Gladstone bildade sin första regering 1868. Redan året därpå lät han upphäva den irländska protestantiska kyrkans ställning som statskyrka. Det fanns 4,5 miljoner katoliker och endast 700 000 protestanter. 1870 genomförde han en lag som innebar

att de arrendatorer som blivit vräkta godtyckligt hade rätt till skadestånd. Lagen fick mycket begränsad effekt.

Godsägarna fortsatte att vräka arrendatorer. Mellan åren 1874 och 1881 förekom över 10 000 vräkningar. Folkliga protester ägde rum. 1879 massdemonstrerade 15 000 personer mot att en godsägare skulle vräka sina arrendatorer. år grundades ”Den nationella jordligan” (The National Land League). Deras mål var att få ett slut på godsägarsystemet. Mer och mer radikala grepp användes mot de godsägare som fortsatte att vräka arrendatorer. Hemliga sällskap agerade på landsbygden och mördade godsägare. Denna terror kallades för ”Kapten Månsken”.

Jordligan praktiserade en framgångsrik metod. Alla som arbetade för en godsägare lade ner sina arbeten om någon av godsägarens arrendatorer vräktes. Denna metod blev så framgångsrik att man 1885 med statliga medel började köpa tillbaka mark till de irländska bönderna.

Mellan åren 1885 och 1909 övergick 145 000 gårdar från att vara arrendegårdar till att bli självständiga jordbruk.

Produktionsuppgifter:

Manus: Bob Dolman

Regi: Ron Howard

Foto: Mikael Salomon

Klippning: Michael Hill, Daniel Hanley

Musik: Ken Wannberg/Enya

I rollerna:

Joseph Donnelly – Tom Cruise

Shannon Christie – Nicole Kidman

Stephen – Thomas Gibson

Danty Duff – Cyril Cusack

Tekniska uppgifter:

Speltid: 140 min

Format: Scope

Ljudsystem: Dolby SR

Censur: Från 15 år

Svensk premiär: 4.9.1992

Distribution:

Svenska Filminstitutet, Box 27 126, 102 52 Stockholm

Telefon: 08- 665 11 00

Fax: 08- 661 18 20